

INHOUD

Het stadsarchief op locatie	1
Colofon en praktische informatie	2
Succesvolle boekenbeurs en veiling	2
Van luxe naar gemeengoed: openbare verlichting en waterleiding te Leuven	4
Leuvense gevangenissen tijdens het ancien régime	6
Uitgelicht: Postkaart in de kijker	8
In beeld: Het Leuvens klerkenbier	8

Blijf via onze website www.salsavzw.be op de hoogte van alle activiteiten van SALSA! en volg het laatste nieuws over het stadsarchief via de facebookpagina www.facebook.com/stadsarchiefleuven

SALSA! vzw

Samen Actief voor het Leuvens StadsArchief

SALSA! Nieuwsbrief is een driemaandelijke nieuwsbrief, uitgegeven door SALSA! vzw, de Vriendenkring van het Leuvens Stadsarchief. Het abonnement is inbegrepen in de lidmaatschapsbijdrage voor de vzw.

Het stadsarchief op locatie

Het stadsarchief heeft erg dynamische maanden achter de rug. Vooreerst zijn er twee nieuwe personeelsleden in dienst gekomen. Sinds mei 2016 vervangt Yvonne Hanselman als administratief medewerkster Josiane Bilterest, die na twee jaar Activatewerkstelling niet langer in dienst kon blijven. Agata Dierick, die al geruime tijd vrijwilligster was voor het Itinera Novaproject vervangt sinds midden juni Inge Moris als nieuwe projectadviseur voor het prestigieuze schepenbankproject.

Inmiddels vonden ook reeds twee archiefbrunches uit de reeks voor 2016 plaats. We openden het tweede seizoen van dit fel gesmaakte format met een archiefbrunch over de overstroming van 1906 in Leuven. Locatie voor deze eerste brunch was de feestzaal van het Paridaens Instituut (Janseniusstraat), een plaats in Leuven die in het verleden erg te leiden had van watersnood. Zo moesten de leerlingen van Paridaens zowel tijdens de overstroming van 1891 als die van 1906 met bootjes ontzet worden. Op 14 mei, dag op dag 110 jaar na de natuurramp van 1906, gaf Marika Ceunen een historisch overzicht van het fenomeen 'overstromingen' in Leuven. Aan de hand van uniek beeldmateriaal werd ook duidelijk gemaakt hoe groot de impact van de grote overstroming van 1906 geweest is.

Daarmee was de toon gezet voor de archiefbrunches nieuwe stijl. Die gaan vanaf nu immers niet alleen op locatie door, maar worden ook voor het brunchgedeelte professioneel verzorgd door een cateringbedrijf en een barista. Op 11 juni had de tweede brunchlezing plaats in de kapittelzaal van de abdij Keizersberg. David Wagemans, Groot-Kanselier van OSMTH België en Leuvenaar Rudi Kennes gaven toelichting bij de geschiedenis van de Orde van de Tempeliers, met als hoofdinzet de vraag of de burcht waarvan sprake was voor de abdij gebouwd werd een vestigingsplaats van de tempeliers geweest is (die nadien overging naar de Johannieters). De opkomst was weerom overweldigend: een week voor de bewuste zaterdag waren alle beschikbare plaatsen gereserveerd en moest het archief late belangstellenden helaas teleurstellen.

Na de zomermaanden volgen er nog drie archiefbrunches. Op 10 september zijn we te gast in de voormalige stadswoning van professor Pieter Willems (1840-1898) in de Brusselsestraat 190.

In de unieke stadstuin van dit riante patriciërshuis van einde 18de eeuw zal dr. Rob Belemans vertellen over de meest prominente bewoner die het huis ooit gehad heeft: de Leuvense hoogleraar en verenigingsman Pieter Willems. De dag nadien neemt SALSA! op dezelfde plaats deel aan Open Monumentendag met geleide bezoeken aan de zolderetage en de unieke stadstuin en een minitentoonstelling over de figuur en betekenis van Pieter Willems. Voor de vierde brunch in oktober lichten professor emeritus Luc Verpoest en Joke Buijs, adviseur monumentenbeleid van de stad Leuven, de eerste resultaten van het inventariseringsproject van de bouwvergunningen van de wederopbouwhuizen toe. De reeks brunches voor 2016 wordt op zaterdag 19 november in de Parkabdij afgesloten met een lezing door de dan vermoedelijk kersvers gedoctoreerde universiteitsbeiaardier Luc Rombouts. Hij heeft over de Leuvense beiaarden en hun geschiedenis.

Op 28 mei beleefden SALSA! en het stadsarchief ook een druk bijgewoonde boekenbeurs en verkoopdag in Tweebronnen. U leest er meer over verderop in deze nieuwsbrief.

COLOFON

Eindredactie | Marika Ceunen
Redactieadres | Stadsarchief Leuven
Verantwoordelijke uitgever | Gustaaf Janssens
Maria Theresiastraat 87 | 3000 Leuven

Foto's | Marika Ceunen,
Eric Dewaersegger,
Stadsarchief Leuven

Druk | Drukkerij De Bie
Vormgeving | Atelier A
Annelies Belemans, www.atelierannelies.be

PRAKTISCHE INFORMATIE SALSA! VZW

website | www.salsavzw.be
e-mail | salsaarchief@gmail.com
adres | Stadsarchief Leuven
Rijschoolstraat 4/001, 3000 Leuven

Bestuursleden | Jaak Brepoels, Marc Carnier,
Michel De Witte (PR-verantwoordelijke) Gustaaf
Janssens (voorzitter), Sabrina Keyaerts (penning-
meester), Hendrik Ollivier (secretaris), Violet Soen

Lid worden? U kan lid worden van SALSA! vzw door
overschrijving van €15 (voor gewone leden) of €30
(voor steunende leden) op volgend rekeningnr.:
IBAN BE93 068-2420772-67. Dit lidgeld omvat de
driemaandelijkse nieuwsbrief, mogelijkheid tot aan-
kopen van de eigen publicaties met korting en gratis
toegang tot de activiteiten van de vriendenkring.

Stadsarchief Leuven
Rijschoolstraat 4/001, 3000 Leuven
Tel. 016/30 08 69
Fax 016 23 40 06
archieff@leuven.be
De leeszaal is open op dinsdag, woensdag en
vrijdag van 9u tot 13u en op donderdag van 9u tot
19u.

Succesvolle boekenbeurs en veiling

salsa
samen actief
stadsarchief leuven

Rob Belemans

Op zaterdag 28 mei konden geïnteresseerden in het verleden van Leuven en zijn deelgemeenten hun hart ophalen in het stadsarchief en Tweebronnen. Naast een verkoopbeurs met boeken, postkaarten, etsen,... over Leuven organiseerde de vriendenkring van het stadsarchief ook een heuse veiling. Er was veel belangstelling en aan het einde van de dag kon SALSA! het mooie bedrag van 2500 euro aan het archief overmaken als bijdrage voor de digitalisering van historische kranten.

Nog voor de standhouders om 10 uur al hun boeken en andere Lovaniensia in de gang van Tweebronnen uitgesteld hadden, was er al veel publieksbelangstelling. Velen wilden duidelijk niet het risico lopen om een boek of prentkaart die ze al langer zochten hier voor hun neus weggekaapt te zien door een snellere koper. SALSA! had voor deze eerste historische boekenbeurs verenigingen en particulieren de kans geboden om een standplaats te huren en voor eigen rekening hun dubbels of tweedehands boeken te koop aan te bieden. Dat bleek een schot in de roos. Alle beschikbare tafels waren ruim vooraf al gereserveerd en aan het einde van de dag waren de standhouders het over één ding roerend eens: dit initiatief mag (jaarlijks) herhaald worden. Met dank aan SALSA!-lid Jules Audiens, die met het idee op de proppen kwam en de boekenbeurs ook voorbereidde en in goede banen liet lopen.

Tegelijk had SALSA! zelf een stand in de leeszaal van het stadsarchief, waar ook de medewerkers van het archief afgevoerde boeken en dubbels te koop aanboden. Hier stonden ook een 50-tal loten tentoongesteld die vanaf 16.00 uur te koop aangeboden werden in een officiële veiling. SALSA!-lid Bruno Mariens, notaris te Kortenberg, zorgde voor een vlotte en geanimeerde verkoop,

daarin bijgestaan door twee andere SALSA!-leden: Carine Vanderwegen en Michel Dewitte. Na een uur waren de uitvergroete fotoafdrukken van unieke door particulieren geschonken affiches één na één opgeroepen. Ongeveer de helft ervan werd toegewezen aan de hoogste bieder. Dit onderdeel van de dag bracht het meeste geld op.

Naast de ruime publieksbelangstelling voor deze eerste verkoopdag was het initiatief ook op financieel vlak een groot succes. Meer dan 2500 euro kon aan het einde van de dag door SALSA! aan stadsarchivaris Marika Ceunen overhandigd worden. Dat geld wordt besteed aan de verdere digitalisering

van de *Journal de Petits Affiches*, een 19de en 20ste eeuwse Leuvense annonceblad, dat elke week een schat aan informatie bevatte over het leven van destijds in de Dijlestad. Met het verdiende geld kunnen nu meteen weer 15 complete jaargangen van de *Journal* gedigitaliseerd en online gezet worden. Dat en de vele tevreden reacties van zowel de standhouders als de kopers op de boekenmarkt en van de deelnemers aan de veiling stimuleren SALSA! om het initiatief van deze dag zeker nog te herhalen; wellicht al volgend voorjaar.

Van luxe naar gemeengoed: openbare verlichting en waterleiding te Leuven

salsa
stadsarchief leuven

samen actief

Marika Ceunen

We kunnen het ons niet meer voorstellen: leven in een stad zonder nutsvoorzieningen. Toch zijn het openbare waterleidingnet en de straatverlichting ook in Leuven nog niet zo ontzettend oud.

De mannen die de gas doen branden

Tot 1834 bestond de Leuvense openbare verlichting uit ongeveer 260 olielantaarns. Deze afzonderlijke straatlampen waren uitgerust met een kleine olievoorraad die regelmatig aangevuld moest worden door lantaarnmannen. In 1833 liet het stadsbestuur onderzoeken hoe de openbare verlichting kon gemoderniseerd worden door over te schakelen op het goedkopere stadsgas. Op 15 april 1833 tekende het stadsbestuur na een grondige studie een contract met de maatschappij Marcq, Lecocq et Cie. Deze maatschappij kreeg een concessie van twintig jaar voor de exploitatie van een gasfabriek in Leuven. Als inplantingsplaats werd gekozen voor een terrein gelegen in de Vaartstraat langs de Dijle. Nog in datzelfde jaar 1833 werd gestart met de aanleg van de eerste leidingen. In maart 1835 werden de eerste gaslantaarns aangesloten.

Hiermee was Leuven samen met Brussel (1818), Gent (1827) en Charleroi (1834) één van de Belgische koplopers wat betreft de organisatie van een net van openbare gasverlichting.

Tijdens de beginjaren van de eerste concessie (1834-1837) werd vooral gewerkt aan de vervanging van de bestaande olielantaarns door gaslampen en aan de geleidelijke uitbreiding van het net. Uiteraard werd het nieuwe verlichtingssysteem het eerst langs de centrale assen van het stratenplan geïnstalleerd: de Naamsestraat, Brusselsestraat, Diestsestraat, Tiensestraat, alsook op de pleinen en aan de Vaart. De tweede groeifase deed zich voor tijdens de jaren 1840-1850 door de ingebruikname van de "*éclairage réduit*". Dit systeem werd uit zuinigheidsoverwegingen in Leuven toegepast vanaf 4 juni 1843 en bleef in gebruik tot in de twintigste eeuw. Het principe ervan was dat de duur van de verlichting varieerde met de seizoenen. Van september tot en met april bleven alle lampen branden tot middernacht, waarna een aantal lampen werd gedoofd en een ander deel bleef branden tot bij het aanbreken

van de dag. In de zomermaanden van mei tot augustus brandde gedurende de hele nacht slechts een deel van de lantaarns. Dit betekende een belangrijke besparing op het gasverbruik. In een derde fase werd het netwerk van de openbare gasverlichting stelselmatig uitgebreid naar de nieuwe wijken en de recent aangelegde straten (zoals de Stationsstraat, de Maria-Theresiastraat en de Vesaliusstraat). In 1875 had het Leuvense gasbedrijf 17 lampenisten in dienst die allen in de stad woonden. Dagelijks moesten ze elk ongeveer 32 gaslantaarns aansteken en uitdoven.

Particulieren hadden reeds vanaf de opstart van het gaslampennetwerk de mogelijkheid om ook gas af te nemen voor hun eigen huis, voor zover de openbare leidingen tot in de buurt van de woning kwamen. Aanvankelijk ging het om aftakkingen van het publieke net zonder tellers en tegen forfaitbetaling. Om echter een exacte en permanente controle op het gasverbruik mogelijk te maken, werden vanaf 1850 individuele tellers ingevoerd.

Op 1 juli 1905 werd besloten om na meer dan 70 jaar te stoppen met privé-concessies en over te gaan tot een stedelijke gasregie. Tegelijk met de discussies omtrent deze overgang werd ook een dossier geopend over de bouw van een nieuwe gasfabriek.

Kraantjeswater

Voor hun drinkwaterbevoorrading waren de inwoners van Leuven van oudsher aangewezen op de publieke en private pompen, waterputten en artesische putten. Op het einde van de negentiende eeuw waren er in Leuven nog 72 publieke pompen in gebruik. Ook de vernieuwing naar een waterleidingsnetwerk kwam eerst op gang via private concessiehouders. In

1873 kreeg het Leuvense stadsbestuur voor de eerste keer een voorstel van een Engelse maatschappij voor de inrichting van een drinkwaterleiding. Andere voorstellen volgden en in 1877 nam de stad het initiatief om zich te informeren over de stand van zaken in andere Belgische steden. Eerst in 1886 werd de stap van informeren naar realiseren gezet en gestart met een leidingnetwerk voor drinkwater. De aanleiding hiertoe was een onderzoek door de Leuvense hoogleraar Charles Bals, waaruit bleek dat de kwaliteit van het putwater in heel de stad erbarmelijk slecht was. Onder leiding van Charles Dieudonné, het toenmalige diensthoofd van de stedelijke gezondheidsdienst, kwam in 1888 een technisch rapport tot stand. Een jaar later, op 11 november 1889, werd de concessie voor een stedelijk waterdistributienetwerk gegund aan Rotterdamse Waterleiding Exploitatiemaatschappij. Op 7 september 1890 werd het leidingwatersnetwerk feestelijk in gebruik genomen. De concessiehouders pompten het Leuvense leidingwater op in het Kadol langsheen de Broekstraat in Heverlee. Net buiten de Brusselsepoort kocht de maatschappij twee percelen grond voor de aanleg van een reservoir. Van daar

liep een uitgestrekt netwerk van buizen onder de straten en straatjes van Leuven en voorzag heel het bebouwde deel van de stad (toen ongeveer drie vierde van de totale oppervlakte) van stromend drinkwater.

De meeste Leuvenaars bevoorraden zich aanvankelijk via stadswaterfonteinnetjes en pompen met drinkbaar water. Vijf jaar na de ingebruikname van het waterleidingnetwerk waren er al 35 publieke fonteinnetjes. Enkele waren ook monumentaal van aard en moesten Leuven een modern uitzicht geven. Zo werd op het toenmalige Brabantplein – vandaag het pleintje aan de Bondgenotenlaan waar het standbeeld van Justus Lipsius staat – een monumentale gietijzeren fontein opgericht die aangesloten was op de waterleiding. In het stadspark werd een waterpartij van 200 m³ uitgegraven en voorzien van fontein en watervallen. De aansluiting van privéwoningen op het leidingwatersnetwerk was geruime tijd een exclusief voorrecht van de hogere klasse. Eerst vanaf de jaren 1930 maakte de technische vooruitgang het ook mogelijk om op grote schaal woningen op het net aan te sluiten.

Een bijkomend voordeel dat de waterleiding bood, was de substantiële verbetering van de brandblusmogelijkheden in de stad. Met een tussenafstand van 100 meter werden op het hele waterleidingnet door de stad zo'n 200 brandkranen met bajonetskoppeling geïnstalleerd. Daardoor kon de brandweer niet langer bij de bestrijding van een brand in de stad zonder bluswater vallen. In de armere wijken van de stad plaatste de Waterleidingexploitatie Maatschappij ook tien paalbronnen, waarbij de oude stadspompen aangesloten werden op het watersnetwerk en gratis drinkwater verstrekten.

Leuvense gevangenen tijdens het ancien régime

De laatste maanden was de staking van de cipers in Belgische gevangenen een vast item in de nieuwsberichten. De gevangenisbewaarders waren absoluut niet te spreken over de "middeleeuwse toestanden" waarin zij hun werk moeten uitvoeren. Over de noodzaak tot verbetering van de toestand in het gevangeniswezen kunnen we het zeker eens zijn, maar zijn deze toestanden ook effectief middeleeuws? Hoe zag de gevangenis er in het middeleeuwse Leuven eigenlijk uit?

Vooreerst dient opgemerkt dat ertijdens de middeleeuwen nog geen sprake was van een gevangenis als instelling waar gevangenisstraffen werden uitgezeten. Misdadigers werden tijdelijk opgesloten om te verhinderen dat zij zouden ontsnappen aan hun oordeel. Vaak diende de gevangenzetting ook als dwangmaatregel om de betaling van een geldboete af te dwingen. Maar de vrijheidsberoving als strafmaatregel kwam nog niet echt voor. De meest courante straffen waren de geldboete, de verbanning en de lijfstraf. Deze straffen waren als maatregel zeer goedkoop voor de samenleving van het

ancien régime en ze konden bovendien zeer soepel worden toegepast. In het vroegmiddeleeuws strafrecht stond de vergeldings- en afschrikkingsgedachte nog centraal. De straffen werden vooral opgelegd bij wijze van afschrikwekkend exempel. Vandaar dat de bevolking ook aanwezig moest zijn tijdens een executie.

In de 18de eeuw kwam er een einde aan de relatieve willekeur binnen het strafrecht door een nieuwe visie op mens en maatschappij. Geleidelijk aan kwam de gevangenis als instelling en de vrijheidsberoving als straf op de voorgrond.

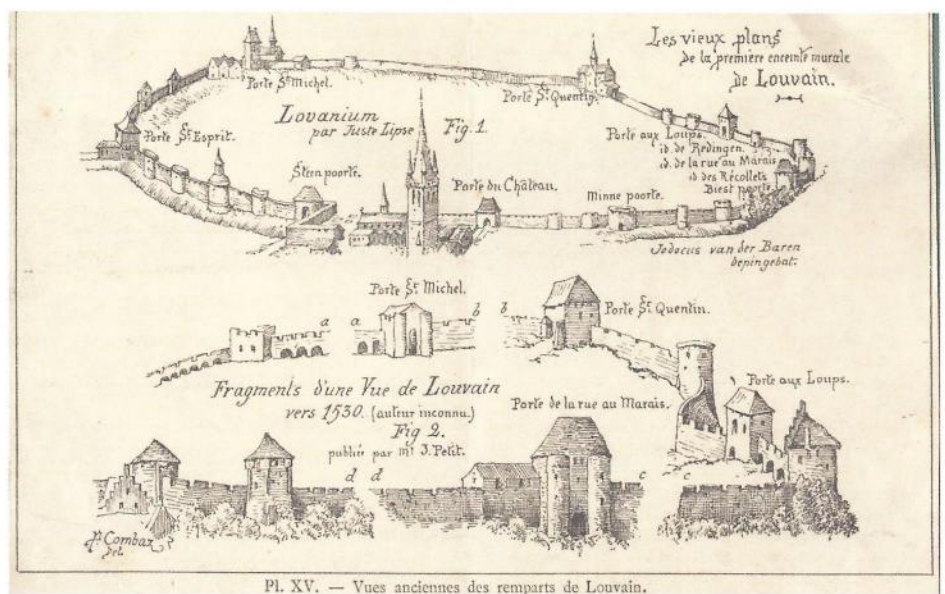
In Leuven werden tijdens het ancien régime verschillende stadspoorten als gevangenis ingericht. De Steenpoort, gelegen aan de zuidzijde van de patattenmarkt in de Vaartstraat, fungeerde als gevangenis voor de niet-Leuvenaars en voor de ter dood veroordeelde inwoners van de stad en degene die tot *scherper examinatie*, dat is tot de *pyn-bank*² gevangen waren gezet. Dat er in de Steenpoort een pijnbank of folterkamer was geïnstalleerd, dat wordt bevestigd door een vermelding in de stadsrekeningen. Zo werd op 16

november 1431 door de meier en de stadsraad een *waalpot mistellawijn gedronken doen sij geweest hadden, op ten steen, pynden Heyne den Goutsmet, die quaet geld ghemunt hadde*³. Van het feit dat de gevangenen toch behoorlijk werden behandeld, getuigt een ander citaat uit de stadsrekeningen van 1371. Daar wordt vermeld dat ook de gevangenen – net zoals de armen en de vondelingen – tijdens de strenge winters verwarmd werden via het branden van veen: *Item van torven ghebernt op den kerchhof ter armen lieden behoef, den vondelingen en den gevanghenen op den Steen*³. De Steenpoort, die volgens Van Even met zijn halfronde donjonvorm en afgeronde hoeken de allure had van een gevangenis, werd in 1778 publiek verkocht op voorwaarde dat de nieuwe eigenaar de poort zou slopen. Dat gebeurde ook effectief tussen 28 januari en 7 juni van datzelfde jaar⁴.

De Biestpoort, gelegen in de Brusselsestraat op de plaats waar het Handbooghof begint, werd van de 14de tot minstens de 16de eeuw eveneens gebruikt als stadsgevangenis. In 1340 werden er lakenwevers in opgesloten die tegen het bestaande regime in opstand waren gekomen. Om die reden werd de Biestpoort in 1360 tijdens de opstand van Pieter Couterel ook vernield, samen met de Heilige-Geestpoort. De Biestpoort werd pas in 1383 heropgebouwd met twee hoektorens. In 1402 werd de poort verhoogd, werd er een nieuwe dakkap op gezet en werd er ten behoeve van de gevangenen een keuken geïnstalleerd: *Item ghegeven bi bevel der stat Arde van Moutbroec voer i gedeelte van sinen erve ghelegen bider Biest-porten daer die koekene vander Biest porten op steet en ghemaect es omme der porters wille die van Bruxele daer ghevangen waeren*⁵.

De gevangenis cellen bevonden zich hier ondergronds, maar bij gebrek aan trappen werden de gevangenen door middel van een ijzeren katrol in de gevangenis gelaten, althans toch volgens de stadsrekening van 1469: *item de langhe gheerde Smet, van den stocken, inde Biestpoorte daermen de gevanghenen inneset, de ketenen daermen ze met opwint te maken, die men met corden plach op te windene, maar nu syn ketenen, metten haken, crammen ende daer toe diegenen die te reparerene ende te makene die de gevanghene daer in verwaert te sine*⁶. Van maart tot juni 1543 werden in de Biestpoort gevangenen die van protestantse sympathieën verdacht werden, ondervraagd. In de 15de eeuw fungeerde de poort ook als magazijn voor het buskruit. Vanaf het begin van de 17de eeuw werd de poort dan weer gebruikt als logement voor doortrekkende soldaten. In november 1743 logeerden er Engelse soldaten, die bij het verlaten van de stad de poort in brand staken. Ze werd echter hersteld en in 1778 werd de Biestpoort - na de sloop van de Steenpoort en de Heilige-Geestpoort - opnieuw als stadsgevangenis in gebruik genomen. Volgens Jean Baptiste Staes fungeerde deze enige gevangenis in 1778 voor alle gevangenen van civiel en van crimineel recht, ook *sonder onderscheyd van vremdeling ofte ingeseten*⁷. In dat jaar werden de gevangenen overgebracht naar de Diestsepoort op de buitenvesten. De Heilige-Geestpoort was gelegen in de Diestsestraat en genoemd naar het gebouw waarin de administratie van de armentafel, de Heilige-Geesttafel was gevestigd. De Heilige-Geestpoort was bedoeld voor de opsluiting van de inwoners van Leuven. Net zoals de Biestpoort werd ze in 1360 verwoest tijdens de opstand van Pieter Coutereel. Pas in 1383 werd de poort heropgebouwd. Veel gegevens over de inrichting van deze stadspoort als gevangenis zijn er verder niet bekend. De poort werd in 1778 afgebroken. De Borchpoort bevond zich in de huidige

Mechelsestraat op de rechteroever van de Dijle, waar deze rivier onder de Mechelsestraat doorstroomt. Deze poort diende vanaf de verwoesting van de Biestpoort door de opstandelingen van Pieter Coutereel in 1360 tot in 1373 als stadsgevangenis. Vanaf de oprichting van de universiteit in 1425 werd de Borchpoort gedeeltelijk ter beschikking gesteld als universiteitsgevangenis om *daer mede bedwongen te worden de quaetdoenders en dieghene die de voerscreven universiteyt begeere ter correctien te stellen*⁸. In 1549 werd heel het gebouw mits naleving van een aantal voorwaarden ter beschikking van de universiteit gesteld. Zo werd gesteld dat de stad ten tijde van oorlog of noodtoestand de poort zou mogen gebruiken. Voorts werd afgesproken dat de universiteit zelf in de inrichting van de cellen zou voorzien en dat de poortbewaker die voor het leven benoemd was, in de poort zou mogen blijven wonen. Elf jaar later verkreeg de universiteit het exclusieve recht op de Borchpoort. Hierdoor en door de aankoop van 2 huizen vlakbij de poort, kon men voorzien in een woning voor de Promotor vlakbij de poort opdat hij zijn gevangen genomen studenten nauwlettend in het oog kon houden. Efficiënt was die bewaking echter niet: zo konden tussen 1634 en 1650 vier gevangen genomen studenten ontsnappen. Wellicht had dat ontsnappingssucces te maken met het

ontbreken van tralies voor de vensters. De Sint-Michielspoort tenslotte werd vanaf de 14de eeuw gebruikt voor de opsluiting van gewone delinquenten, maar vooral voor geesteszieken. Edward Van Even citeert het geval van een man die in 1445 voor zedenfeiten werd gevangen gezet en eerst na 270 dagen werd vrijgelaten. De stadsslotenmaker moest de boeien van de gezwollen benen van de naakte man doorvijlen om hem te kunnen verlossen⁹. Geesteszieken genoten wel van een zekere vrijheid. Ze konden doorheen de tralies het leven op straat volgen. J. B. Staes maakt – naast de twee *gevangen-huysen* – nog melding van een gevangenis onder het stadhuis: *ook was'er sedert eenige jaeren op de eerste binnen-poort een plaets bestet, voor de gene maer civielijk gearresteert wierden en in arrest moesten blijven, voor welken tyd dese civiele plaets was op en onder het stadshuys, dese plaets wierd den Amigo genoemd*¹⁰.

¹ *Wekelyks nieuws uyt Loven* [...], dl. 12, 1778, 402.

² Van Even, *Louvain dans le passé et dans le présent*, 113, voetnoot 6.

³ SAL 4995, folio 47r^o

⁴ *Wekelyks nieuws uyt Loven* [...], dl. 11, 1778, 183, 358.

⁵ SAL 5049, folio 26r^o

⁶ SAL 6285, folio 17v^o

⁷ *Wekelyks Nieuws uyt Loven* [...], dl 12, 1778, 403.

⁸ Van Even, 111, voetnoot 6

⁹ Van Even, 118, voetnoot 9

¹⁰ *Wekelyks Nieuws uyt Loven* [...], dl 12, 402.

Uitgelicht: Postkaart in de kijker

De rijke iconografische collectie van het stadsarchief werpt een bijzonder licht op het verleden van de stad en haar inwoners. We sluiten de nieuwsbrief af met één beeld dat we er voor de gelegenheid uitlichten. In de vorige nieuwsbrief stond de stadsschool nummer 3 in de spotlights. In deze nieuwsbrief nemen we stadsschool nummer 4, gelegen in de Ridderstraat, onder de loep.

Deze jongensschool werd 1884 gebouwd naar het ontwerp van Eugène Frische, de Leuvense stadsarchitect van 1877 tot 1919. Ze was geïnspireerd op de modelschool van de architect Ernest Hendrickx. Hendrickx baseerde zich hiervoor op Amerikaanse, Engelse en Duitse voorbeelden. De hal werd daarbij de belangrijkste ruimte: ze was de kern, het symbool van de school en deed dienst als overdekte speelplaats bij regenweer, als ruimte voor groepsactiviteiten, als extra turnzaal, als plaats voor schoolfeesten, voordrachten enz. Bijzondere aandacht werd besteed aan verluchting en verwarming van de klassen. De hoeken van de lokalen waren om hygiënische redenen afgerond.

Eugène Frische volgde dit type modelschool maar paste het ook aan de plaatselijke omstandigheden aan. School nr. 4 werd gevormd door vijf rechthoekige delen onder aparte daken: een centrale hal, geflankeerd door 2 blokken met klaslokalen en twee lagere volumes voor een schoolmuseum en een galerij. De klassen hadden een onderverluchting via de gevels. Op het gelijkvloers was een bovenverluchting voorzien via de ramen, op de verdieping gebeurde dat via een centrale afzuigkap.

Begin jaren '70 besloot het stadsbestuur het gebouw van de voormalige stadsschool 4 af te breken en een nieuw gebouw op te trekken. Dit plan ging echter niet door.

Het stadsbestuur besloot dan maar het gebouw aan het rijk te verkopen. Sinds 1978 vonden er geen onderwijsactiviteiten meer plaats in het complex. Een filiaal van de openbare bibliotheek en het stempellokaal was er tot 1988 gevestigd. In dat jaar kocht de sociale bouwmaatschappij c.v. Dijledal het gebouw aan om het om te vormen tot 28 wooneenheden waarvan 5 woningen werden aangepast voor mindervaliden, aangevuld met een ADL-centrale (Activiteiten van het Dagelijks Leven) en een ruimte voor socio-culturele activiteiten. Men mikte dan ook op een zeer divers publiek: gezinnen met kinderen, bejaarden, alleenstaanden enz. Het project werd in 1993 bekroond met de prijs voor architectuur van de stad Leuven en in 1994 met de prijs van de Vlaamse Gemeenschap.

Wie tijdens de verkoopdag van 28 mei dorst kreeg van het boekenstof kon in de leeszaal van het archief bij Fernand Bertrand terecht. Als een volleerd tapper liet hij in primeur het nieuwe, bruine Klerkenbier proeven, dat vanaf nu samen met de al eerder gelanceerde blonde variant ten voordele van het project Itinera Nova verkocht wordt. Wie op zoek is naar een archiefgerelateerd cadeau of de drank bij zijn zomerse barbecue eens heel speciaal wil maken: het Leuvens Klerkenbier wordt aan de balie van de leeszaal verkocht aan € 7 per fles (€ 40 per karton van zes flessen; naar eigen voorkeur samen te stellen).

IN BEELD | Het Leuvens Klerkenbier

